

Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.3, Sayı 1, Ocak-Haziran 2003

SEYYİD VEHBÎ DİVANI'NIN ŞEKİL VE İFADE ÖZELLİKLERİ YÖNÜNDE ANALİZİ

Yard. Doç Dr. Hamit Dikmen
Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ÖZET

İlmiye sınıfından olan Seyyid Vehbî (1674?-1736), müderrislik ve kadılık mesleğinde yavaş yavaş ilerlemiş, nihayet bu meslekte mevleviyete kadar yükselmiş bir divan şairidir.

Çalışmamıza konu olan Seyyid Vehbî Divanı, 738 adet şiirden oluşan ve 8063 beyit kapasiteli oldukça hacimli bir eserdir. Seyyid Vehbî Divanı, münacât, na't, kaside, tarih manzumesi, terkîb-i bend, tercî-i bend, müseddes, tahmis, şarkı, gazel, kıt'a, lûgaz, rubaî ve müstakil beyitlerden oluşmaktadır.

Bu çalışmada, Seyyid Vehbî Divanı'ndaki şiirler nazım şekillerinin divandaki durumu, vezin ve kafiye, dil ve üslûp başlıkları altında şekil ve ifade özellikleri yönünden incelenerek, eski bir şairimizin şiir yazma tekniğini yeni kuşaklara göstermek amaçlanmış, bu çerçevede şairin edebî şahsiyeti tanıtılmaya çalışılmıştır.

Nabî, Nefî ve Nedim tarzında yazdığı şiirleriyle tanınan Seyyid Vehbî, onlar gibi üstün bir şair olmamakla beraber divan şiiri tekniğini iyi bilen ve bunu iyi uygulayan usta bir şairdir.

Anahtar Kelimeler: Seyyid Vehbî, divan, nazım şekli, vezin, kafiye, dil ve üslûp.

THE ANALYSIS OF SEYYİD VEHBÎ DİVAN IN TERMS OF FORM AND MEANING

ABSTRACT

Of the epistemology class, Seyyid Vehbî (1642?-1736) is a poet of the classical school, who gradually improved in the quality, rank, and functions of the cadi, and professorship. Finally, he was promoted to the rank of jurisdiction.

Seyyid Vehbî Divan that constitutes the main point of this study is a large-volumed masterpiece including 738 poems and 8063 couplets. Seyyid Vehbî Divan consists of münacât, na't, kaside, historical verses poems, terkîb-i bend, tercî-i bend, müseddes, tahmis, songs, lyric poems, kıt'a, lûgaz, rubaî and independent couplets.

In this study, the poems of Seyyid Vehbî Divan have been investigated in terms of form and meaning under the subtitles of the manner of these poems in nazım forms, meter and rhyhme, and language and style. The aim of this study, is to demonstrate the style of poem writing of an old poet and to introduce his literary personality to the new generation.

Even though Seyyid Vehbî, known with his poems written in Nabî, Nef'î and Nedim style, is not a distinguished poet like them, he is a skilled poet that is aware of divan poem technique and implement this technique well in his poems.

Key Words: Seyyid Vehbî, divan, versification, meter, rhyme, language and style.

Giriş

Kültürümüzün zenginliğini gösteren eski eserlerimizin çoğu bugün yayınlanmamış durumdadır. Bunlardan bir kısmı eski harflerle basılmışsa da yeni nesil bunları okuyup anlayamamaktadır. Bir kısmı ise el yazması halinde olduğundan, gün ışığına çıkarılması için araştırmacıların ilgisini beklemektedir.

Çalışmamıza konu olan eserin müellifi Seyyid Vehbî (1674?-1736), divan edebiyatının önemli şair ve nasirlerindedir. İlmiye sınıfından olan Seyyid Vehbî, müderrislik ve kadılık mesleğinde yavaş yavaş ilerlemiş, nihayet bu meslekte mevleviyyete kadar yükselmiştir. Seyyid Vehbî, XVIII. yüzyılda divan şiirinin iki büyük temsilcisi Nedim ve Şeyh Galip derecesinde yüksek bir seviyeye ulaşamamakla birlikte, divan tekniğini tam anlamıyla bilen usta bir şairdir.

Seyyid Vehbî Divanı bugüne kadar yazma hâlinde kalmış, 8063 beyit tutarında ve 738 adet şiirden oluşan oldukça hacimli bir divandır. Biz bu araştırmamızda, Seyyid Vehbî Divanı'nın şekil ve ifade özellikleri üzerinde duracağız.

1. Nazım Şekillerinin Divandaki Durumu

Seyyid Vehbî Divanı'nın pek çok yazma nüshası bulunmaktadır.¹ Yazma nüshalardaki şiir sayısı değişiktir. Divan şairlerinin divanlarında gördüğümüz klâsik divan düzenini Seyyid Vehbî Divanı'nda da görüyoruz. Tarafımca hazırlanan karşılaştırmalı divan metninde² şiir muhteviyatı şöyledir:

Münacâtla başlayan karşılaştırmalı divan metninde Peygamber vafında yazılmış 4 na't bulunmaktadır. Şair, divanında 1 mi'raciyyeye yer vermiş, ancak burada mi'rac olayından daha çok Şeyhülislâm İshak Efendi'nin medhi üzerinde durmuştur. Mi'raciyyeden sonra 5 tevhid rubaîsi, 43 adet de na't rubaîsi bulunmaktadır.

Divandaki 86 kasidenin 10'u ıydiyye, 5'i sıhhat-nâme, 4'ü şitâiyye, 3'ü Ramazâniyye, 1'i şikâyet-nâme, 1'i fahriyye, 1'i nev-rûziyye, 1'i de Sûr-nâme mukaddimesidir. Diğerleri ise devrin ileri gelenlerine sunulan medhiyelerdir. Kasideler arasında bulunan 11 medhiyye ile lûgazların 13'ü mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır.

Seyyid Vehbî'nin kasidelerinde Bakî, Nef'î, Nailî ve Nedim gibi şairlerde gördüğümüz nesib ve teşbirlere pek rastlanmaz. O, doğrudan doğruya konuya girerek kasideler yazan bir şairimizdir. Seyyid Vehbî'nin kasidelerinin çoğu aynı zamanda anlattığı konuda yazılmış tarih manzumesidir.

Seyyid Vehbî Divanı'nda Vahîda Çelebi'nin şiirleri için mesnevî nazım şekliyle yazılmış bir takriz, sadrazama hitaben kaside şekliyle yazılmış 4 manzum arz-ı hal ve biri kaside şekliyle, biri de mesnevî şekliyle yazılmış 2 adet de manzum mektub yer almaktadır.

¹ Divanın yazma nüshalarından tespit ettiklerimiz şunlardır:

Adana İl Halk Kütüphanesi, No: 560,
 Çorum İl Halk Kütüphanesi, No: 2136,
 DTCF Kütüphanesi, No: 3229/1, Muzaffer Ozak. No: 1021/1,
 Emanet Kütüphanesi (Topkapı Sarayı Müzesi), No: 1640/1,
 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ty., No: 33, 1607, 5522, 2894, 9753, 1710/2, 2866/1, 5506, İbnü'l-
 Emin Mahmud Kemal İnal Kitaplığı, Ty., No: 262
 Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, No: 1294,
 Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi, Ferid Uğur Kitapları, No: 1170,
 Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi, Manzum Eserler, No: 497,
 Millî Kütüphane, Yz., FB. 125, 276, 484, 3936,
 Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan, No: 369, Ali Nihad Tarlan, 24, Esad Efendi, 2714, Hamidiye,
 1124, Lala İsmail Efendi, 500, Reşid Efendi, 781,
 Flügel I, 676 f. No: 725,
 Manfred Götz II, 468-469 f. No: 469,
 Rossi 221 Vat. Turco, No: 260,
 Zettersteen I, 84, No: 727.

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'ın tespitlerine göre, (**İslâm Ansiklopedisi**, C. X, s. 545) Seyyid Vehbî Divanı'nın Kahirede de 6 yazma nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar (Darü'l-kütüb El-Mısriyya Âdâb Türkî 27-m, şairin hayatında yazılmıştır, 58-m, 59-m, 154, 361; Âdâb Türkî-i Tal'at 76)da kayıtlıdır.

² Hamit Dikmen, *Seyyid Vehbî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni* (Basılmamış doktora tezi), Ankara

Divanında 128 adet tarih manzumesi bulunan Seyyid Vehbî, muhitini ve devrinin birçok hususiyetini geniş ölçüde şiirlerine aksettirmiş; çevresine ait tasvirler, tablolar yapmış, devrin birçok ünlülerinin ölümüne tarihler düşürmüştür.

Divanında musammatlara da yer veren şair; 2 terki-i bend, 2 terci-i bend, 2 müseddes, 20 tahmis, 4 adet de şarkı yazmıştır. Seyyid Vehbî, Nef'î ve Nabî'nin birer kasidesini, Nabî Nedim ve Cevrî'nin ikişer gazelini, Şeh-zâde Sultan Mehmed, Riyazî, İsmetî, Kadrî, Cem'î, Fuzulî, Sırrî, Vâsık, Rüşdî, Necîb, Neylî ve Reşîd'in birer gazelini tahmis etmiştir.

Seyyid Vehbî'nin gazellerine nazireler yazdığı başlıca şairler ise şunlardır: Fuzulî, Nabî, Riyazî, Râşid, Osman-zâde Tâib, Koca Ragıp Paşa, Vâkîf, Vâsık, Mahtumî, Birrî, Es'ad, Hatayî ve Sabit.

Seyyid Vehbî, şiirlerinde Nef'î ve Nedim gibi şairlerde de görüldüğü üzere, an'anenin sıkı şekilcilik kaydına bağlı kalmamıştır. Kasidelerinde doğrudan doğruya konuya girerek nesipsiz, girizgâhsız medhiyeler yazmıştır, mesnevî biçimiyle methiyeler tanzim etmiştir. Onun kasideleri arasında çok uzunları olduğu gibi kısa olanlarına da rastlanmaktadır. En uzun kasidesi 170 beyittir. Divan şairlerinin kaside biçimindeki uzun na'tleri Seyyid Vehbî Divanı'nda yoktur. Onun na'tlerinin kısalığı dikkat çekmektedir. Kaside biçimiyle yazılmış olan bu na'tler, 6, 9, 14 ve 18 beyitli olup dil bakımından da oldukça sadedir. Ayrıca şairin kaside biçimiyle arz-ı haller, mesnevî biçimiyle takriz, yine kaside ve mesnevî biçimleriyle lûgazlar yazdığını görüyoruz.

Seyyid Vehbî, tarihlerinde çok defa hakkında tarih düşürdüğü olayı anlatır. O, çoğu tarihlerinde bir beytin iki mısraı ile de tarih düşürmüştür. Şairin uzun tarih manzumeleri arasında tek beyitli, hatta tek mısralı olanları da vardır.

Divanda bulunan terkî-i bendlerden birincisi, 6, 7, 7, 6, 5, 6 beyitli altı bendden oluşan bir nevrûziyyedir. İkinci terkî-i bend onar beyitli yedi bendden oluşan bir mersiyedir. Divandaki birinci tercî-i bend onar beyitlik yedi bendden oluşan bir sulhiyyedir. İkinci tercî-i bend, Neşat-âbâd vafında yazılmış Sultan III. Ahmed Han'ın bir beytini tazmin eden bir manzumedir.

Müseddeslerden birincisi sekiz bendli, ikincisi ise beş bendli müseddes-i mükerrerdir. Nef'î'nin Sultan Osman hakkında yazdığı bir kasidesine Seyyid Vehbî tarafından Sultan Ahmed övgüsü zımında yazılan bu tahmisi elli yedi bendlidir. Seyyid Vehbî'nin Kaptan Mustafa Paşa övgüsünde yazdığı ve Nabî'nin kasidesini tahmis ettiği ikinci manzumesi ise

altmış yedi bendden oluşmaktadır. Diğer tahmislerdeki bend sayısı beş ile dokuz arası değişmektedir. Divanda bulunan şarkılardan birincisi dört bendli olup, dördüncü mısralar nakarattır. İkincisi beş bendli olup ikinci ve dördüncü mısralar nakarattır, üçüncü şarkı üç bendli olup son mısralar nakarattır , dördüncü şarkıda ise sadece kafiye uyumu söz konusudur.

Seyyid Vehbî Divanı'nda elif bâ sırasında yazılmış 266 gazel bulunmaktadır. Onun "ha (□)", "dal (□)", "sin (□)", "dat (□)", zı (∅), ve "gayın (ε)" kafiye gazeli yoktur. Seyyid Vehbî, Nabî'yi örnek alarak gazelleri arasında kafiye değişikçe birer dörtlük kullanmıştır ki, bunlardan 18'i rubaî, 2'si de nazımdır.

Seyyid Vehbî Divanı'nda bulunan ve değişik konularda yazılmış olan 51 kıt'adan 9'u kıt'a-i kebîredir ki, bunlardaki beyit sayısı üç beyitten on üç beyte kadar değişmektedir.

XVIII. yy'da revaçta olan türlerden lûgaza da ilgi duyan şair, divanında 19 lûgaza yer vermiştir ki, bu lûgazların 13'ünü mesnevî biçiminde, 6'sını da kaside biçiminde yazmıştır.

Seyyid Vehbî Divanı'nda bulunan 5 adet tevhid ve 43 na't rubaîsinin dışında değişik konularda yazılmış elif bâ sırasında olan 57 adet rubaî daha vardır ki, bunların 18'i gazeller arasında, 39'u da "Rubaîler" başlığı altında yazılmıştır. Divanda ayrıca 25 adet müfred ve 62 adet de matla' beyit bulunmaktadır.

2. Vezin ve Kafiye

a) Vezin

Divanında aruzun değişik bahirlerini başarı ile kullanan Seyyid Vehbî, yazdığı bu manzumelerde rubaîler müstesna, 8 bahirde 17 farklı vezin olmak üzere, toplam "681" vezin kullanmıştır ki, bunları şu şekilde tasnif edebiliriz:

Hafif Bahri:

1. Fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün [21 şiirde kullanılmıştır (4 kaside, 1 takriz, 1 mektub, 4 tarih, 2 gazel, 3 kıt'a, 5 lûgaz ve 1 müfred)].

Hezec Bahri:

1. Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün [119 şiirde kullanılmıştır (14 kaside, 2 tahmis, 45 tarih, 41 gazel, 1 kıt'a, 5 müfred ve 11 makta')].

2. Mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün [5 şiirde kullanılmıştır (2 tarih, 1 gazel ve 2 lûgaz)].

3. Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün [50 şiirde kullanılmıştır (1 na't, 6 kaside, 2 arz-ı hal, 1 tarih, 1 müseddes, 1 tahmis, 1 şarkı, 23 gazel, 8 kıt'a, 3 müfred ve 3 matla')].

4. Mef'ûlü mefâ'ilün fa'ülün [11 şiirde kullanılmıştır (8 kaside, 1 tarih, 1 tahmis ve 1 kıt'a)].

5. Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün [1 şiirde kullanılmıştır (1 tarih)].

Muzari Bahri:

1. Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün [124 şiirde kullanılmıştır (2 na't, 11 kaside, 2 arz-ı hal, 4 tarih, 2 terkib-i bend, 5 tahmis, 1 şarkı, 73 gazel, 7 kıt'a, 4 müfred ve 13 matla')].

2. Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün [3 şiirde kullanılmıştır (3 tarih)].

Münserih Bahri:

1. Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün [1 şiirde kullanılmıştır (1 gazel)].

Müstec Bahri:

1. Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün [97 şiirde kullanılmıştır (1 na't, 7 kaside, 1 kıt'a, 1 tarih, 3 tahmis, 54 gazel, 10 kıt'a, 1 lûgaz, 6 müfred ve 11 matla')].

Mütekarih Bahri:

1. Fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün [1 şiirde kullanılmıştır (1 tarih)].

2. Fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün fa'ûl [1 şiirde kullanılmıştır (1 kaside)].

Recez Bahri:

1. Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün [4 şiirde kullanılmıştır (3 tarih ve 1 gazel)].

Remel Bahri:

1. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün [106 şiirde kullanılmıştır (14 kaside, 33 tarih, 1 tercî-i bend, 4 tahmis, 1 şarkı, 30 gazel, 1 nazm, 10 kıt'a, 2 lûgaz, 2 müfred ve 8 matla')].

2. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün [11 şiirde kullanılmıştır (2 tarih, 1 tercî-i bend, 1 şarkı 7 lûgaz)].

3. Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün [117 şiirde kullanılmıştır (1 münacat, 1 mi'raciyye, 20 kaside, 19 tarih, 1 müseddes, 4 tahmis, 40 gazel, 1 nazm, 11 kıt'a, 4 müfred ve 15 matla')].

4. Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün [9 şiirde kullanılmıştır (1 kaside, 5 tarih, 2 lûgaz ve 1 matla')].

Şair, ayrıca rubaî vezniyle 2 adet tarih kıt'ası da yazmıştır (bk. Divan, Tarih, 117,118).

Sonuç olarak, Seyyid Vehbî'nin daha çok hezec ve remel bahirleriyle şiirler yazmış olduğu anlaşılmaktadır.

Seyyid Vehbî'nin şiirlerinde imâleler az kullanılmıştır.

Kimisi kendüsin Firdevsî-i Tûsî kıyâs eyler

Virür zu'm ile haltıyyâtına Şeh-nâme 'üvânı

(Divan, s.39)

beytinde olduğu gibi onun şiirlerinde görülen imaleler ahengi bozmayacak şekilde olup, Türkçenin vurgularından yararlanmıştır. O, veznin imkânlarından, kelimelerin ahenginden ustalıkla faydalanarak şiire ahenk vermesini başarmıştır.

Bahr-i siyeh gibi yem-i sevda hurûş ider
Urduka Vehbiyâ hat-ı jengâr-ı yâr mevc

(Divan, s.523)

beytindeki *yâr* kelimesinde olduğu gibi genellikle medlerle ahengi sağlar.

Bir aydur ki ‘illet ü killet esfridür
Bîgâne-i selâmet ü mahrûm-ı ‘âfiyet

(Divan, s.184)

beytindeki Türkçe *ay* kelimesinde görüldüğü gibi Türkçe kelimelerde de med yapması divan şairlerinde zaman zaman tesadüf ettiğimiz türden bir meddir.

Bütün şairlerde görüldüğü üzere, onun şiirlerinde az da olsa zihafarla karşılaşırız:
Eyleyen sensin eyâ mâşita-i feyz-i Hudâ
Vesme-i ebru-yı gufrân-ı günâhî sensin

(Divan, s.2)

beytindeki *vesme-i ebru* tamlamasındaki zihaf,

Şeb-i ‘ıyd içre kandil zeyn olup şehrûñ menârında
Hazan fasl-ı çerâgân oldu rahmet lâlezârında

(Divan, s.102)

beytindeki *kandil* kelimesindeki zihaf,

Seyr it şafakla çarh-ı kebûduñ kıyâfetin
Bir lâciverdi câme biçinmiş tırâz-ı âl

(Divan, s.232)

beytindeki *lâciverdi* kelimesindeki zihaf, yine:

Vehbiyüz Vehbi bu da‘vâkede-i ma‘nâda
Kimse inkâr idemez şâ‘ir-i mu‘ciz-gûyuz

(Divan, s.569)

beytinde bulunan *Vehbi* kelimesindeki nispet i'lerinin kısalığı bütün şairlerde görebileceğimiz türden zihaf örnekleridir.

Kısaca Seyyid Vehbî, şiirlerinde aruz veznini ustalıklarla kullanarak dilin imkânlarından faydalanmasını bilmiş, böylece dile hâkimiyetini göstermiştir.

b) Kafiye

Şüphesiz her divan şairi gibi Seyyid Vehbî de divanında bütün kafiye çeşitlerine yer vermiştir:

İtdük hayâl-i vasl hatâmuz budur bizüm
 Düşdük ‘azâb-ı hicre cezâmuz budur bizüm
 Feryâd dest-i hâr-ı sitemden ki gül gibi
 Sad-pâre-sâz-ı ceyb-i kabâmuz budur bizüm
 Sırr-ı kemâli bizde nola eylese zuhûr
 Nâbî Efendi’nün ki babâmuz budur bizüm
 Ol gitse pîrsüz kalur erbâb-ı ma‘rifet
 Hakkâ ki pîr-i tâze-edâmuz budur bizüm
 (Divan, s. 608)

Şair Nâbî’yi üstat kabul ettiği yukarıdaki şiirinde yarım kafiye kullanan Seyyid Vehbî,

Islâhına nümûne olurdu memâlikün
 Def‘-i fesâdı memleket-i Kayseriyye’nün
 Dirlerdî Kayseriyye yapıldı hisâb ile
 Gelmez hisâba zulmi o arz-ı kaziyenün
 (Divan, s. 240)

Âsûde cihan himâyesinde
 Râhatda zemâne sâyesinde
 (Divan, s. 316)

gibi beyitlerinde ise zengin kafiye kullanmış,

Hâlis kulıdur şeh-i cihânuñ
 Kadrin bilelüm efendi anuñ
 (Divan, s. 306)

Tîg-i nigâha bâde-i nâz ile âb vir
 Ben ölmek isterem baña kat‘î cevâb vir
 (Divan, 736)

gibi beyitlerinde de tam ve tunç kafiye kullanmıştır. Ancak onun, kafiyede geleneğe bağlı kalarak, aşağıdaki şiirinde geçen *hayran, sūzan, numâyan, hoş-elhan, pinhan, hûban ve 'ünvan* kelimelerinde görüldüğü üzere daha çok tam kafiyeler kullandığı görülmektedir:

Evvelâ bir Ramazâniyye gazel taksîm it
 İşiden agzın açup tâ kala hayran bu gice
 Her menâr eyledi kandîlini sūzan bu gice
 Oldı gül-destede gül-deste nümâyan bu gice
 Döndi hengâm-ı terâvîh ile gül câmi'ine
 Nola tesbîh okısa mürğ-i hoş-elhan bu gice
 Şermden kirm-i şeb-efrûz gibi bedr-i münîr
 Key 'ıyân eyledi ki kendüyi pinhan bu gice
 Ferâh-âbâd'daki va'de vefâ-sâz olsa
 Eylese 'azm-i Vefâ ol şeh-i hûban bu gice
 Ramazânuñ hele şâyeste Şeb-i Kadr kadar
 Olsa menşûr-ı mübâhâtına 'ünvan bu gice
 (Divan, s. 112-113)

Seyyid Vehbî Türkçe kelimelerle başarılı kafiyeler yapmıştır. Türkçe olmayanları da Türkçe eklerle uygun kullanmıştır. Meselâ, *melekleri, felekleri, bilekleri, merdümekleri, binekleri, etekleri ve dilekleri* (bk. Divan, s. 4); *bedeli, ideli, hiveli, eli, gazeli, ameli ve emeli* (bk. Divan, s. 410-411); *aldı, saldı, taldı ve kaldı* (bk. Divan, s. 473); *ayaklar, tabaklar, bucaklar, konaklar, saklar, tomaklar, kızaklar ve saganaklar* (bk. Divan, s. 531-532) kelimelerindeki kafiye kullanışları son derece başarılıdır.

Seyyid Vehbî Divanı'ndaki Gazellerin Kafiye Durumu: (10)u "elif (α)", (2)si "be (λ)", (3)ü "te (π)", (1)i "se (τ)", (2)si "cim (ξ)", (1)i "hı (□)", (1)i "zel (□)", (66)sı "re (□)", (18)i "ze (□)", (11)i "şın (□)", (1)i "sat (□)", (3)ü "tı (□)", (1)i "'ayın (≧)", (1)i "fe (®)", (4)ü "kaf (√)", (20)si "kef (√)" (11 tanesi kâf-i nunî ile yazılmıştır), (5)i "lam (⇒)", (15)i "mim (®)", (22)si "nun (f)", (2)si "vav (f)", (45)i "he (|)" ve (32)ü "ye (|)" kafiyeli ya da rediflidir. Onun "ha (□)", "dal (□)", "sin (□)", "dat (□)", "zı (∅)", ve "gayın (ε)" kafiyeli gazeli yoktur. Seyyid Vehbî, Nabî'yi örnek alarak gazelleri arasında kafiye değişikçe birer dörtlük kullanmıştır. Onun "ha (□)", "dal (□)", "sin (□)", "dat (□)", "zı (∅)" ve "gayın (ε)"

kafiyeli gazel yazmamış olması her kafiyeden gazel yazmak için kendisini zorlamadığını gösterir.

Redifler: Divandaki kasidelerde *bu, bu gice, eyledi, geldi, gice, hâtem, hoş geldiñ, itsün, kün, mı dur, rûzgâr, sühanüm, üzere, var içinde, virür* ve *zemâne* 1'er şiirde, *geldi, olur* ve *olsun* da 2'şer şiirde redif olarak kullanılmıştır.

Gazellerde redif olarak kullanılan kelimelerden bazıları şunlardır: *açılır, ağlar, arar, artar eksilmez, baña, beşer beşer, bilmem, bir yire, budur, budur bizüm, bu gice, çıkar, dahı, degmezmiş, degüldür, dek, diyü, döndi, dönmez mi, duymadı, düşdükce, eyledi, eyleme, eylemiş, gayrı, geçdüm, geçer, gelmiş olur, geçermiş, gelse gerek, gerdenüñ, gerek, gibi, gönül, görünür, görür, gösterdi, göstersek, hâcet ne, halâs, hem nâzük, husûsında, hüsnüñ, iden, ideyüm, iftirâk, iken, isterler, itdük mi, itdüm,, itmek, itmezsın, itsem, kalur, kor, lâzımdur, murâdumca, nâme, nazar, nedür bilmem, neşât, nigâhı, olamaz, olam gibi, olmaya, olmaz mı, olur gören, reşk eylesün, rûzeden, sadeğ, sâkî, sandum, sanur, seni, sensin yâ Rasûla'llâh, seyrân eyledüm, söyle, söyleşür, şevk, tutuşur, üstine, var, virür, yetişmez.*

Rediflerde daha çok Türkçe kelimeleri kullanmış olması onun şiir dilinde Türkçenin hâkim olması yönünden önemlidir.

3. Dil ve Üslûp

Seyyid Vehbî Divanı, şairin ifade gücünü gösteren örneklerle doludur:

Ez-cümle bir kerâmetini söyleyem saña

Gûş eyle can kulağı ile bu hikâyeti

Günlerde bir gün ol şeref-efzâ-yı devlete

Hüccâc-ı Beyt'üñ irdi nüvîd-i selâmeti

Ancak emîr-i hac kulınuñ râh-ı Mekke'de

Geldi berîd-i hacc ile peygâm-ı rihleti

(Divan, s. 28)

Yukarıdaki şiirinde konuşma tarzını ve tahkiye üslûbunu seçen şair, Sultan III. Ahmed Han ve Sadrazam İbrahim Paşa için yazmış olduğu “Kasîde-i ‘ıydiyyede Kemerler semtinin güzelliklerini bir tahkiye üslûbu içerisinde şöyle dile getirir:

Lîk bir menkabesin nakl ideyüm pek diñle

Rütbesin añlayup ‘ibret alacak dstandur

Bir gün ol âsaf-ı deryâ-kef-i Hâtem-masraf

Ki sehâb-ı keremi dehre güher-efşândur

Yümn ü ikbâl ü sa‘âdetle Kemerler semtin
 Cilvegâh eyledi hem itmege de erzandur
 Sâha-i Havz-ı Kebîr’e kurulup çetr-i safâ
 Didiler bu eser-i hâs-ı Süleyman Han’dur
 Çifte Havz’uñ dahı vasfında didi ba‘zılar
 Cennet-i rûy-i zemin içre olan ‘aynandur
 (Divan, s. 75)

Seyyid Vehbî aşağıdaki beyitlerde görüldüğü üzere, Şeyhülislâm Damad-zâde Ebü’l-Hayr Ahmed Efendi övgüsünde yazdığı “Kasîde-i Ramazâniyye”sinde başarılı bir Ramazan tasviri yapar:

Şaşurur ‘ıyd namâzında dahı tekbîrin
 Bir imâm-ı müte‘assıbla terâvîhi kılan
 Nazar-ı gürsine çeşmân-ı cihan el-hâsıl
 Felegi sofra sanur mâh-ı nevi kıt‘a-i nân
 Vâkı‘â sofra-i elvan ni‘am-ı rahmetdür
 Kâsedür lîk anuñ üstinde hilâl-i Ramazân
 Kurs-ı nîlûfer-i hurşîdi ezüp ‘ârifler
 Eyleyüp üstine kevkepleri habb-ı rummân
 Matbah-ı rahmet-i Hak’dan getirüp her şeb anı
 Sâ’ime tuhfe ider âş-pezân-ı Gufrân
 (Divan, s. 256)

Seyyid Vehbî, şiirlerinde bütün divan şairleri gibi Arapça, Farsça kelimeleri ve terkipleri de kullanmıştır. Bu durum kasidelerinde daha çok görülür. Gazelleri içinde de yer yer fazlaca terkip yaptığı olur. Şu beytin bir iki kelime dışında yabancı kelimelerden meydana geldiği görülüyor:

Ebr-i tab‘um mâye-dâr-ı feyzdür tâ öyle kim
 Katre-i kilik-i terüm da‘vâ-yı ‘ummânî ider
 (Divan, s.534)

Terkipli, Arapça ve Acemce kelimelerle yüklü başka bir beyit:

Nevber-i gülşen-i i‘câz ise de ey Vehbî
 Ham-tab‘ân-ı cihan şi‘rûñe rağbet mi ider

(Divan, s.534)

Şiirlerinde, özellikle kasidelerinde yabancı kelimelere çok yer veren şair, bir rübaî (bk. Divan, s. 23) ile bir kasidesini (bk. Divan, s. 115-117) de Farsça olarak yazmıştır.

Seyyid Vehbî, Arapça ve Farsça terkipleri kullanmakla birlikte, devrinin diğer şairleri gibi şiirlerinde nisbî bir sadelik de vardır. O, Türkçe deyimleri ve konuşma kalıplarını gayet güzel kullanmıştır. Şiirlerinde kelime ve sentaks bakımından zaman zaman sade Türkçe ile söylenmiş mısralar göze çarpar:

Ben baña düşen işde kusûr eylemedüm

(Divan, s. 21)

Bulınur yine her evde nice sofrı kurıdan

(Divan, s.255)

Beni söyletme efendüm yüregüm yanukdur

(Divan, s.257)

Revâ mıdur ey efendüm a başumuñ tâcı

(Divan, s. 472)

Âdeme kendi ayağı ile devlet gelmez

(Divan, s. 575)

Sevdümse seni ne var günâh eylemedüm

(Divan,s. 607)

Ne öter bülbül ‘aceb bildüğümüz kuş iken

(Divan, s.614)

Yine:

Kimi işkembeden söyler cigerden nâleler eyler

Döner fir fir elinde hâmesi çün sîh-i biryânî

(Divan, s, 40)

beytinde görüldüğü üzere, *ışkembeden söylemek*, *fir fir dönmek* gibi Türkçe deyimleri çok güzel kullanan şairin atasözlerine yer verdiği beyitleri de vardır:

Egerçi sabr gibi telhdür yine ammâ

Sabırdur özge belâya devâ mı var yokdur

(Divan, s.531)

Pây-ı fersûde-i sahrâ-yı taleb olmayıcak

Ädeme kendü ayağı ile devlet gelmez

(Divan, s.575)

Nef'i'yi takliden yazdığı kasidelerinde bol terkipli beyitlere yer veren şair,

Allah Allah ne kerâmet ne belâgatdur bu

Bu ne sırdur ne temâşâ ne ‘aceb seyrandur

(Divan, s.77)

Diyâr-ı gurbete ‘azm eyledüñ benüm cânum

Beni koduñ vatanumdan garîb sultânun

(Divan, s. 615)

gibi beyitlerinde de, Nedim tesiri ile olmalı, konuşuyor gibi bir üslûp kullanarak oldukça sade yazmıştır.

Biz neyledük a zâlim-i bî-merhamet saña

K'ittüñ veliyy-i ni‘metümüzden cüdâ bizi

(Divan, s. 445)

beyti de Nedimane bir üslûpla söylenmiştir. Şairin özellikle lûgazlarını sade bir dille yazdığı görülmektedir.

Vehbî göz açdurur mı felek düşmene müdâm

Anı da pür-gubâr ider rûzgâr olur

(Divan, s. 542)

Bezm-i meyde la‘l-i nâbuñdan baña bir bûse vir

Bülbülan kan ağlasun peymâneler reşk eylesün

(Divan, s. 620)

Dillere düşdüm dehân-ı yâra mâ’ildür diyü

İnkisâm-ı cevher-i ferd ile kâ’ildür diyü

(Divan, s. 631)

Seyyid Vehbî yukarıdaki beyitlerde görüldüğü üzere, Türkçe deyimleri başarılı bir şekilde kullanmıştır. Nitekim o, *ayağına su inmek, analar ağlatmak, akın salmak, at oynatmak, baş başa virmek, çanına ot tıkamak, dem urmak, düşman kulağına kurşun, el almak, el çekmek, ele gelmek, el virmek, gönül almak, göz boyamak, gözüyle yemek, iden bulur, iş başa düşmek, kanı kaynamak, kendi yağıyla kavrulmak, mekân tutmak, rahmet okutmak, yaka yırtmak, yüreği yanmak, yüz bulmak, yüz sürmek, yüze çıkmak, yüz virmek, benzi çalıklıdır, bir içim su, çok bilirin, düşmen kulağına ura kurşun, irgürmek ve söz ortanın dimişlerdür* gibi Türkçe deyimler ve kelimelerden faydalanmasını bilmiştir.

İşte ez-cümle anuñ mi'mâr-ı lûtf u himmeti
 Neyledi neyler dahı seyr it hele Tersâne'yi
 (Divan, s. 370)

beytinde görüldüğü gibi, konuşma kalıplarını başarılı bir şekilde kullanan şair, divanında zaman zaman devrik cümlelere de yer vermiştir:

Sür döke saça şarâb-ı nâbı olıcak
 Sahbâ-yı şafak dâmen-i çerha rîzân
 (Divan, s.720)

Seyyid Vehbi'nin Arapça ve Farsça kelimeleri zaman zaman halktan biri gibi konuşma tarzında kullandığını da görüyoruz:

Bezim = bezm:
 Hamle-i şîrâne-i gamdan bezimde kaçmazuz
 Şu'le-i cevvalê-i meyle gürîzân eylerüz
 (Divan, s.570)

Nazım = nazm:
 Vehbî nazımda Nâbi'ye hayrû'l-halef benem
 İrs ile girdi zabtuma mülk-i sühanverî
 (Divan, s. 679)

Onun şiirlerinde Eski Anadolu Türkçesinde 3. tekil kişi iyelik ekinden sonra belirtme durumu görevinde olan ve klâsik Osmanlıcada da kullanılan -n ekinin çokça yer aldığını görüyoruz:

Lîk bir menkabesin nakl ideyüm pek diñle
 Rütbesin añlayup 'ibret alacak destandur
 (Divan, s.75)

Vasfin degül kâbil edâ gel idelüm Vehbî du'â
 Her birinüñ itsün Hudâ ikbâl ü 'ömrin ber-mezîd
 (Divan, s.343)

Ayrıca 1. tekil kişi iyelik ekinden sonra gelen belirtme durumunun düştüğü örnekler de vardır:

Cevrin o yâr mihr-i vefâ bildüğüm görüp
 Ben zâra itmez oldı Riyâzî cefâ bile
 (Divan, s.486)

Öte yandan Seyyid Vehbî Divanı'nda vezin gereği, belirtili isim tamlamalarında tamlayanın -un (-ün), -nun (-nün) ekinin bazen düştüğü görülür:

Tûtiyan bâğda taklîd-i zebânuñ eyler
Yok yire baña sitem eyleme 'ömrüm varı
(Divan, s.500)

Destârı ucın yirde sürür ehl-i ta'assub
Kuyruklu dîv olsa sezâ nâm-ı nihâda
(Divan, s.646)

Seyyid Vehbî, aşağıdaki beyitlerde görüleceği üzere, ahenk temini için kelimelerdeki sesler arasındaki uyuma dikkat eder:

'Adl ü ihsânı ile kişver-i 'âlem ma'mûr
Sadme-i kahrı ile mülket-i İran vîran
(Divan, s.114)

Mülke revnak dîne kuvvet devlete zînet olur
İtse fermân ol şehenşâh-ı cihân-ârâ neyi
(Divan, s.370)

Seyyid Vehbî'nin Nabî'nin etkisinde kalarak yazdığı şiirlerde hakimane bir eda vardır, mesel-gûluk yapar:

Vehbî ne şübhe mahkeme-i i'tibârda
Da'vâ sübût bulmaz olursa güvâh mest
(Divan, s.521)

Anlar ifsâd-ı mizâc-ı devleti erbâb-ı câh
Himye lâzımdur ne deñlü olsa da rişvet lezîz
(Divan, s.526)

Âdem odur ki itmeye tagyîr vaz'ını
İkbâl ü baht kendüye yar olmuş olmamış
(Divan, s. 584)

Dostı zâr u hazin düşmeni şâdân eyler
Sen sen ol eyleme bir kimseye izhâr elemüñ
(Divan, s. 597)

Misâl-i bahr derunuñda saklayup güherüñ
Hüner-nümâlıga meyl itme var ise hünerüñ
(Divan, s.600)

Felek benüm gibi müflisdür itmem istimdâd

Kim i'timâd ider müflisüñ tekeffüline

(Divan, s. 636)

Perverdesi has olsa da gark eylemez bihâr

Bir kimseye ki lutf idesin boğma minnete

(Divan, s.647)

Sen de 'akluñ var ise bir neş'e tahsîl it yüri

'Âlemüñ ta'n itme tiryâkîsine 'ayyâşına

(Divan, s. 648)

Bu devirde Nedim dışında birçok şair, eski devrin yadigârı olan ve divan edebiyatımızın bünyesine uygun olan kelimecilik, mazmun-perdazlık ve kelime oyunlarına düşkündür. Seyyid Vehbi, divan şiiri estetiği açısından başarılı olan:

Gevher-i şî'rüme Bahâyî gibi

Yok bahâ bî-bahânedür sühanüm

Âsafâ sen de gûş tut tütalum

Dâstân-ı Keyânedür sühanüm

(Divan, s.109 - 110)

beyitlerinden ilkinde Bahaî kelimesini Şeyhülislâm şair Bahaî Efendi'yi kastetmek ve onu medhetmek için almıştır. İkinci mısradaki *bahâ*, *bî-bahâne* ve birinci mısradaki *Bahayî* kelimeleri arasındaki kelime oyunları; sonra ikinci beyitteki kulak tutmak anlamındaki *gûş tutma*" tabiri ile *tütalum* kelimesini "farz edelim" anlamına kullanarak iki beyitte de cinas yapmak istemiştir.

Çünkü söz ortanuñ dimişlerdür

Vasf-ı mûy-miyânedür sühanüm

(Divan, s.109)

beytinde Türkçe deyim ile divan şiiri estetiğine göre başarılı bir kinaye sanatı yapmıştır. Kendinden önceki büyük şairler gibi, eski edebiyatımızın türlü söz ve anlam sanatlarını ustalıkla bir biçimde kullanan şair:

Kurs-ı nîlûfer-i hurşîdi ezüp 'ârifler

Eyleyüp üstine kevkebleri habb-i rümmân

(Divan, s.256)

Beni söyletme efendüm yüregüm yanuktur

Âteş-efşân oluram eyler isem feth-i dehân

(Divan, s.257)

Yed-i meşşâtada gîsû-yı dil-ârâyı görür

Dâmen-i Yûsuf'ı san dest-i Zelîhâ'da görür

(Divan, s.563)

Fürûg-ı 'aks-i ruhuñla 'aceb mi ey sâkî

Dönerse gerdiş-i hurşîde devr-i sâgarumuz

(Divan, s.577)

Rebâb-ı nâleyi kânûn-ı 'aşka uydurup ey dil

Nevâ-yı nağme-i 'uşşâkı mûsîkâra göstersek

(Divan, s.594)

Kısmet-i rızka tehâlûkle cedeldendür hep

Düşdüğü biri birine saf-ı dendânumuzuñ

(Divan, s.599)

Sunmada la'lini ağyâra mey-i nâb gibi

Kasdı meclisde baña cevriñi işrâb gibi

(Divan, s.667)

beyitlerinde sırasıyla görüldüğü üzere, şiirlerinde mübalağa, mecaz, telmih, teşbih-i belîğ, tenasüp, hüsn-i ta'lil ve teşbih sanatlarına daha çok yer vermiştir.

Seyyid Vehbi Divanı'nda görülen başlıca iktibaslar da şunlardır:

'Asâ en-tekrâhû, innâ ce'alnâ, innâ fetahnâ, kem min-fi'e, lenterânî, levlâke lemâ-halaktü'l-eflâk, mâ-erselnâk, mâ-teştehi'l-enfüs, men re'â, nahnü kasemnâ, semme vechu'llâh, sübhâneke mâ-halakte, ve'l-leyli.

Sonuç

Seyyid Vehbî, XVIII. yüzyılın özellikle Lâle Devri'nin tanınmış şairlerindedir. O, edebiyatımızın üstat şairlerinden biridir. Nitekim, H. 1132/M. 1720 yılında reis-i şairân (şairlerin başkanı) seçilen Osman-zâde Tâib Efendi, zamanın şairlerini anlatmak üzere yazdığı ünlü kasidesinde:

Velîkin hüsrev-i mülk-i ma'ânî Râşid ü Vehbî

Birisi nûr-ı çeşmümdür birisi cânumuñ cânı

diyerek, Râşid'le Seyyid Vehbî'yi mana mülkünün padişahı olarak değerlendirir ve:

Vekîlümdür benüm Vehbî-i mu'ciz-dem beyân itsün

Sunûf-ı tâze-gûyânı gürûh-ı yâve-destânı

sözleriyle de reis-i şairanlığa Seyyid Vehbî'yi lâıyk görerek onu vekil bırakır.³

Arkadaşı Safaî onun üç dilde şiir ve nesre muktedir olduğundan bahisle, “güzel söz söylemekte benzeri az bulunur güçlü bir şair ve taze edalı bir nasir”⁴ olduğunu dile getirir. Kazasker Sâlim Efendi de, onun “yüce yaratılışlı bir kişi olup, bir saatte bin hayale girişebilen ve bir günde bin beyit şiire muktedir seçkin bir şair”⁵ olduğunu ifade eder.

Haber-i makdem-i pâkûñ alıcak bir demde

Kalemüm eyledi bir sâde kasîde inşâ

(Divan, s. 157)

İki sâ'atde böyle bir kasîde eylemek takrîr

İki şâhidle gûyâ hüccet-i isbât-ı da'vâdur

(Divan, s. 206)

beyitlerden de anlaşılacağı üzere, Seyyid Vehbî çok kolay şiir yazabilen, dile hakimiyeti olan bir şairdir. Padişah ve damadının Seyyid Vehbî'ye karşı gösterdikleri ilgi, çağdaşlarının onun hakkındaki taktirleri, Seyyid Vehbî'nin usta bir şair olmasından dolayıdır.

Gazelde Nâbi-i mu'ciz-beyânı añdururam

Kasîdede revîş-i Nef'î-i fûsun-sâzı

(Divan, s.137)

diyerek gazelde Nabî'yi andırdığını, kasidede ise Nef'î tarzında yazdığını iftihar makamında anan Seyyid Vehbî,

Kâkülünde fitne pâ-beste dil-i şeydâ gibi

‘İşve çeşminden nümâyan neşve-i sahbâ gibi

Zahm-i şemşîr-i tegâfülden sakın ey dil yine

Gamze hançer der-kef olmuş mest-i istignâ gibi

Zabt-ı mülk-i hüsne hüccetdür hat-ı rûyuñ senüñ

Ebruvân üstinde satr-ı evvel-i imzâ gibi

Zîr-i müjganda nigâh-ı lutfi olmuş der-kemîn

Perde-i elfâzda pinhân olan ma'nâ gibi

Pençe-i ferman gibi itmiş perîşan perçemin

³ Ali Canip Yöntem, “Nedim'in Hayatı ve Muasırınının Telakkileriyle Yaşadığı Devirde Edebî Mevkii”, *Türkiyat Mecmuası*, C. I, İstanbul 1925, s. 183.

⁴ Safaî Mustafa, *Tezkire-i Safaî*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ty. No: 9583, yk. 264a-b.

⁵ Mirza-zâde Mehmed Sâlim, *Tezkire-i Sâlim*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1315, s. 711.

Dûşe salmış gîsuvânın zülfine tigrâ gibi
 Vehbiyâ ben gayre itmeme ilticâ şimden girü
 Bir efendüm var cihanda ol perî-sîmâ gibi
 (Divan, s. 667)

tarzında manzumelerle mensup olduğu Nabî mektebinden bazen de Nedim üslûbuna geçmek istediğini göstermiştir.⁶

Seyyid Vehbî üzerinde en çok etkisi görülen ve kendisinin de örnek şair saydığı şahsiyet şüphesiz şair Nabî (1642-1712)'dir. Nitekim o,

Vehbî nazımda Nâbi'ye hayrû'l-halef benem
 İrs ile girdi zabtuma mülk-i suhanverî
 (Divan, s. 679)

beytiyle kendisini edebî mekteplerimizden birinin sahibi olan Nabî'nin en kudretli ve en hayırlı halefî sayarak, kendisinin Nabî'den sonra onun yerini en iyi dolduran şair olduğunu söylemek istemiştir. Nabî'den başka, o Nefî (öl. 1635)'den, Nailî (öl. 1666)'den ve kendi devrine yakın diğer şairlerden de etkilenmiştir.

Te'âl-Allâh zihî çetr-i hümâyun tarh-ı nev-îcâd
 Ki bir nakşın degül tasvîre kâdir Mâni vü Bihzâd
 (Divan, s. 118)

Hâmem ki feyz-i Rûh-i kudüs'den nişan virür
 Te'sîr-i nutkı mürde-i tasvîre can virür
 (Divan, s. 138)

Penâh-ı saltanat-sadrâ hıdîv-i âsuman-kadrâ
 Vucûduñ halka mahz-ı feyz-i Hallâk-ı berâyâdur
 (Divan, s. 132)

gibi beyitlerde görüldüğü üzere, Nefî etkisi o kadar açıktır ki, esasen her münasebetle padişah ve sadrazama yaklaşmak için kaside yazan Seyyid Vehbî'nin hemen her kasidesinde bu etkiyi açıkça görmemiz mümkündür. Seyyid Vehbî'nin:

Ey nizâm-âver-i ahvâl-i cihan hoş geldüñ
 Ey safâ-bahş-ı dil-i gussa-keşan hoş geldüñ
 (Divan, s. 241)

matla'lı "*hoş geldüñ*" redifli kasidesi Nailî etkisiyle yazılmıştır.

⁶ Ali Canip Yöntem, "*Nedim'in Hayatı ve Çağdaşları Üzerindeki Tesiri*", III. Türk Tarih Kongresi, 1943, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1948, s. 116-117.

Müvellâ eyledüm ben de Nedîm-i nükte-perdâzı

Eğer boğmazsa mevc-i istilâha sakk-ı ‘irfânı

(Divan, s. 39)

beytinde görüldüğü gibi, bilhassa Nedim’in şiiirlerine karşı geniş bir takdir hissi ile dolu olduğunu defalarca ifade etmekten de geri kalmamıştır.

Seyyid Vehbî, birçok şairin gazellerini tanzir ve tahmis eylemiştir. Bunlar arasında, başta Fuzulî olmak üzere, Bakî, Nefî, Neylî, Râşid vb. gibi ya kendinden önce gelen ya da çağdaşı olan şairler zikredilebilir.

Şiirlerinde hayat felsefesini aksettiren şair, divanında İran etkisini son derece azaltarak kendi çevresinin şairi olmak, çevre özelliklerini; yaşanılan devrin ve yaşanılan hayatın şiirlerini söylemek yolunda belirli adımlar atmıştır.

Seyyid Vehbî’nin dili Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalardan büsbütün sıyrılmış sayılamaz. O, Arapça ve Farsça terkipleri bol bol kullanan bir divan şairi olmakla birlikte devrinin diğer şairleri gibi dilinde nisbî bir sadelik de vardır. Kalemine tamamiyle hâkim bir sanatkâr olan Seyyid Vehbî, Türkçe deyimleri, atasözlerini ve konuşma kalıplarını gayet güzel kullanmıştır. Şiirlerinde yerli unsurlar, İstanbul’a ait tasvirler, tablolar bulunmaktadır.

Şiir alanında Fuzulî’den bu yana her türlü söyleyişi deneyen, ancak kasidede Nefî’yi beğenen, gazelde daha çok Nabî ve Nedim tarzlarında yazan Seyyid Vehbî, divanında İbrahim Paşa devrinin birçok olaylarını aksettirmiş, dilde nisbî bir sadelik göstermiş olmakla birlikte, duyuş ve düşünüşte bir üstünlük ve orijinalite gösterememiştir.⁷

Şairliği itibariyle, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan’ın da ifade ettiği gibi, esasen Seyyid Vehbî, ne Nabî ve Nedim gibi edebî bir mektep kurabilmiş, ne de Türk edebiyatına dil, üslûp, ifade ve buluş bakımından çağdaşlarını aşan bir üstünlük gösterebilmiştir. Bu yüzden orijinal ve belirli bir edebî kişiliği vardır demek güçtür. Bununla birlikte değişik konularda ustaca kasideler ve gazeller yazabilmiş, fikirlerini güzelce ifadeye muvaffak olmuş, kalemine tamamiyle hakim bir sanatkârdır.⁸ Özetle, Nabî, Nefî ve Nedim tarzında yazdığı şiirleriyle tanınan Seyyid Vehbî, onlar gibi üstün bir şair olmamakla beraber divan şiiri tekniğini iyi bilen ve bunu iyi uygulayan usta bir şairdir.

⁷ Hasibe Mazıoğlu, *Nedim’in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*, Ankara 1957, s. 5.

⁸ Abdülkadir Karahan, , *İslâm Ansiklopedisi*, C. X, s. 547.

KAYNAKÇA

- Dikmen, Hamit, *Seyyid Vehbî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni* (Basılmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 1991, I-CXIV+789 s.
- Karahan, Abdülkadir, *İslâm Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1966, X, 543-547.
- Mazıoğlu, Hasibe, *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*, Türk Tarih Kuruma Basımevi, Ankara 1957, 152 s.
- Mirza-zâde Mehmed Sâlim, *Tezkire-i Sâlim*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1315, s. 710-714.
- Safaî Mustafa, *Tezkire-i Safaî*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ty. No: 9583, yk. 264 a-b.
- Yöntem, Ali Canip, "Nedim'in Hayatı ve Çağdaşları Üzerindeki Tesiri", **III. Türk Tarih Kongresi**, 1943, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1948, s. 116-117.
- _____, "Nedim'in Hayatı ve Muasırlarının Telakkîleriyle Yaşadığı Devirde Edebî Mevkii", *Türkiyat Mecmuası*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1925, I, 173-184.